

SREDNJOVJEKOVNI TOPONIMI SJEVERNE HRVATSKE - KULTUROLOŠKI I INTERDISCIPLINARNI ASPEKTI TOPONOMASTIKE

MEDIEVAL TOPONYMS OF NORTHERN CROATIA - CULTURAL AND INTERDISCIPLINARY ASPECTS OF TOPONOMASTICS

Zdenko Balog

Stjepana Radića 3

48260 Križevci

zdenko.balog@kc.t-com.hr

Primljeno / Received: 17. 1. 2009.

Prihvaćeno / Accepted: 6. 6. 2009.

Rad ima dvije pozitivne recenzije

Izvorni znanstveni rad

Original scientific paper

UDK / UDC 625.7(497.5) SH

SAŽETAK

Prilog se bavi posebnim aspektima toponomastike u kontekstu pomoćnih povijesnih znanosti. Svjesni da zapravo »posuđujemo« toponomastiku, koja je u kontekstu onomastike svrstana u lingvističke znanosti i discipline, svojim radom želimo promovirati i koristiti aspekte toponomastike po kojima ona ima neporecive prerogative pomoćne povijesne znanosti, koja povjesničaru otvara značajne i dosad manje korištene prostore i podatke rubnih područja u kojima vlada manjak primarnih pisanih izvora.

Analizirano je područje srednjovjekovne Križevačke županije te malo manje Zagrebačke i Varaždinske županije, i to na primjerima izabranih toponima iz dvije grupe: nazivi voda, poglavito rijeka (hidronimi), te toponimi proizišli iz imena drveća i biljaka općenito. Ni ovaj ograničeni dio neće biti obrađen sveobuhvatno kataloški jer to nije ni namjera našeg istraživanja, a i opseg građe svakako nadilazi zadane okvire. Međutim, neki odabrani korijeni i toponimičke osnovice, poput duba i jalše, te neki hidronimi, poput Drave, Koruške, Čazme i Bednje, otvaraju sami po sebi toliko pojedinačnih i općih problema da na njima možemo otvoriti mnogo zanimljivih pitanja te naravno, nepretenciozno, predložiti i određene odgovore.

Ključne riječi: toponomastika, srednji vijek, sjeverna Hrvatska, srednjovjekovna Slavonija, hidronim, nazivlje drveća.

Key words: toponomastics (toponymy), Middle Ages, northern Croatia, medieval Slavonia, hydronym, tree names.

NA POČETKU NEKOLIKO TERMINOLOŠKIH I METODOLOŠKIH NAPOMENA

U naslovu priloga te više puta u tekstu javljat će se termin »toponomastika«. Budući da je toponomastika znanost, odnosno grana onomastike, koja imena proučava s pozicije lingvistike, unaprijed želimo izbjeći nesporazume. Toponomastiku promatramo *interdisciplinarno, kao pomoćnu povijesnu znanost*, što ona prema svom sadržaju i građi svakako jest. Toponime pratimo kroz njihovu pojavu u najranijim vrelima te promatramo oblike u kojima se pojavljuju, promjene

tijekom stoljeća i učestalost pojave određenih svojstava toponima na pojedinom području. Postoje situacije kada se toponimi na određenom području iznenada mijenjaju zbog promjene političke podloge ili, pak, blaži primjeri kada je riječ o novom kulturnom utjecaju, naravno, opet kao posljedici političkih promjena i novih centara utjecaja.

Najvažnija kulturološka promjena tijekom drugog tisućljeća na prostoru između Drave i Save bila je prouzročena osmanskim ekspanzijom koja je u svojoj najvećoj ekstenziji upravljala većim dijelom ovog područja te su se granice Osmanskog Carstva nalazile nadomak Zagreba, a istodobno prekrivala gotovo cijelu današnju Mađarsku te cijelu Bosnu i Hercegovinu. Premještanje granice islamske kulture duboko u srednju Europu istodobno je utjecalo na pomak kulturološke granice katoličke i pravoslavne kulture, granice koja se tradicionalno poklapala s povijesnom granicom Istočnog i Zapadnog Rimskog Carstva. Migracije stanovništva unose nove jezične idiome, utječu na promjene zemljopisnog nazivlja ili barem na prevođenje pojedinih naziva između tradicionalnog i novog jezičnog idioma.

Građa za naša istraživanja sastoji se od objavljenih povijesnih spomenika srednjovjekovne diplomatike,¹ geografskih karata velikog mjerila,² popisa poreznih dimova,³ a za određene analize poslužili su nam osnovni rječnici hrvatskog jezika, objelodanjeni od kraja 16. stoljeća do danas.⁴ Konačno, tu su i različiti analitički etimologijski rječnici te rječnici jezika u kojima tražimo podrijetla i srodnosti pojedinog zemljopisnog nazivlja. Ta je literatura opsežna te će biti navođena prigodice.

Kao što smo napomenuli, nije riječ o kataloškom pregledu, nego određene zaključke i polazišta za daljnja istraživanja tražimo u odabranim primjerima. U ovom odabiru leži i opasnost da nas izbor primjera odvede prema krivim zaključcima, no budući da je riječ o istraživanju koje je u ovom interdisciplinarnom smislu pionirsko, to je prihvatljiv rizik jednog istraživačkog pothvata koji je tek na početku.⁵ Obraduju se toponimi i toponimske osnove:

Drava - najstariji hidronim u ovom kraju. Višestruko je zanimljiv jer nas uvodi u posebnu problematiku imena velikih rijeka te u naše istraživanje unosi nove jezične i akulturacijske kon-

¹ Codex Diplomaticus, CD (zbirka diplomatskih isprava Hrvatskog, Slavenskog i Dalmatinskog kraljevstva od početaka do 1399. godine); Monumenta Historica Ecclesiae Zagrabienensis, MHEZ (zbirka isprava Zagrebačke biskupije od XII. do XIII. stoljeća, I. svezak, te od 1395. do 1465., V. - VII. svezak); MHCZ, Monumenta Historica Civitatis Zagrabienensis (zbirka isprava sl. kralj. grada Zagreba od 1093.); MHSM, Monumenta Historica Slavorum Meridionalium (zbirka hrvatskojezičnih isprava, uglavnom glagoljskih i ćirilčnih). Mnogo građe objelodanio je Šišić, te Bojničić, Klaić, Tkalčić i Mažuran u pojedinačnim publikacijama Jugoslavenske akademije i Državnog arhiva. Nećemo ih ovdje sve nabrajati, nego ćemo ih navoditi prigodice.

² M. Valentić, Hrvatska na tajnim zemljovidima 18. i 19. stoljeća; Knjiga 2, Brodska pukovnija; Knjiga 5, Virovitička županija; Knjiga 6, Požeška županija; Knjiga 7, Križevačka pukovnija; Knjiga 8, Đurđevačka pukovnija; Knjiga 9, Križevačka županija; Knjiga 10, Varaždinska županija - zbirka tzv. Tajnih zemljovida bečkog Ministarstva rata, stanje krajem 18. stoljeća. Posebno vrijedna zbirka jer predstavlja prvi precizni topografski presjek te veoma podroban popis toponima korištenih u to doba; Vojne karte u mjerilu 1:200000, <http://69.41.173.145/www/lazarus.elte.hu/hun/digkonyv/topo/3felmeres.htm>, javno dostupna zbirka karata u visokoj rezoluciji, prikazuje cijelu srednju Europu, od francuske granice sve do Crnoga mora, te stanje početkom Prvoga svjetskog rata; osnovna topografska karta Hrvatske itd.

³ J. Adamček - I. Kampuš, Popis i obračun poreza u Hrvatskoj u XV. i XVI. stoljeću, Zagreb 1976.

⁴ F. Vrančić, Dictionarium, Venecija, 1595. (reprint Zagreb, 1992.); J. Habdelić, Dikcionar, Graz, 1670. (reprint Zagreb, 1989.); I. Belosteneć, Gazophylacium, Zagreb, 1740. (reprint Zagreb, 1973.); A. Jambrešić, Lexicon latinum, Zagreb, 1742. (reprint Zagreb, 1992.); J. Drobnić, Mali rječnik, Zagreb, 1846. - 1849.

⁵ Konačno, u bilješki navodimo skromni obol koji smo dosad dali tijekom svojih istraživanja: Z. Balog, Ecclesia beati Georgii de Glogaunica - ubikacija župe iz popisa župa Zagrebačke biskupije iz 1334. godine, Muzejski vjesnik 20, Sesevete 1997.; Z. Balog, Neki problemi toponomastike Križevačke županije i područja uz rijeku Dravu, referat, Koprivnica 2003.; Z. Balog, Toponomastika Varaždinske županije i ponešto Podravlja, Kaj 4-5, Zagreb 2004.; Z. Balog, Jalša ili joha - toponomastičke teme, Cris VII., 1/2005.; Z. Balog, Građa za srednjovjekovnu toponomastiku visokog kraja, Visoko, Var. Toplice 2005.; Z. Balog, Dub u toponimiji, Kaj 4, Zagreb 2006.

tekste. Kroz razmatranje o značenju i podrijetlu toponima Drava razmotrit ćemo i pojavnost toga i srodnih korijena u indoeuropskom jezičnom i kulturnom prostoru.

Bednja - toponim rijeke Bednje u sjevernoj Hrvatskoj, na kojem razmatramo raširenost korijena »badanj«, ali i dvojbe na liniji inačica *badanj* - *bedenj* te dinamičnu granicu između te dvije inačice.

Čazma, Česma - hidronim, rijeka u središnjoj Hrvatskoj. Podrijetlom je perzijski turcizam te je raširena hidronimska osnova na Balkanu i u kontaktnom kulturnom prostoru osmanske i općenito islamske ekspanzije. Dvojbe izaziva pojava tog toponima, doduše unutar ove kontaktne zone, ali prije vremena širenja islamskoga kulturnog utjecaja.

Dub, Dubrava, Dubrovnik - grupa posebno raširenih toponimskih osnova u svim slavenskim zemljama, koja se prema učestalosti na terenu može smatrati najučestalijim toponimom slavenskojezičnog prostora uopće. Razmotrit ćemo različite inačice, poput graničnih područja između inačica Dub- i Dob-.

Glogovnica - hidronim, rječica u srednjoj Hrvatskoj, protječe kroz Križevce. Toponimska osnova glog iznimno je raširena te se pojavljuje daleko izvan granica slavenskojezičnog prostora.

Jalša, joha - toponimske osnove vezane uz različite inačice naziva stabla joha. Obje inačice te još neke srodne (Olša, Jova) koriste se na cijelom slavenskojezičnom prostoru. Za nas je u ovoj temi zanimljivo pomicanje jezične granice između jalše i joha.

Koruška - imanje nedaleko od Križevaca dobilo je ime od potoka koji protječe kroz Križevce. Pozornost privlači zbog istoimene regije u Sloveniji i Austriji, no postoje li i stvarne veze među tim imenima?

BADANJ

Riječ »badanj«, kao i mnogo drugih riječi koje označavaju vodu, posudu za držanje vode ili mjesto gdje se voda crpi iz zemlje, korijen je niza hidronima, posebno nazivlja rijeka i potoka. Badanj se redovno pojavljuje u ranim izdanjima hrvatskih rječnika,⁶ a raširenost među slavenskim jezicima upućuje na to da je riječ praslavenska, ali ne i baltoslavenska.⁷

Značajniji toponimi korijena »badanj - bedenj« sjevnohrvatskog prostora:

1. Rijeka Bednja izvire podno Trakošćana i teče kroz Zagorje, tvoreći dolinu u kojoj su se smjestili Lepoglava, Ivanec itd. Nedaleko od Trakošćana nalazi se i naselje Bednja, sa središtem istoimene župe, koju najraniji izvori nazivaju Trakošćan. Uz svoj tok Bednja je dala imena spomenutom naselju, ali i naseljima Bednjica, Bednec, župi Sveti Petar Bednja te brežuljku Bedenjaku kod Ivanca.

Rijeka Bednja je prvi put spomenuta 1181.,⁸ župa Sveti Petar Bednja 1334., a naselje i župa Bednja / Trakošćan prvi se put pod imenom »Bedna« pojavljuje 1440. godine. Ključni je ovdje toponim rijeke Bednje, koji prelazi na dvije župe, nekoliko sela, manje pritoke itd.

2. U bližoj okolici, ali ipak bez izvorne veze s hidronimom Bednja, jest hidronim i naselje Bedenica nedaleko od Komina. Bedenica, u kojoj opet bez dvoumljenja prepoznamo »be-

⁶ Habelić, »bedeny = cadus, -di, m, bedenyč = parvus cadus« (usp. Bedenec kod Lepoglave!); Belostenec, »bedeny, (D.), kád, kacza za vino = lacus -ci & lacus, -us, itd., bednyicz = parvus cadus«; Jambrešić, »cadus, -i, m, Mart. = bedeny, cheber, eine Tonne, poding. Kád«. Prema Mažuraniću od 13. stoljeća.

⁷ Prema Skoku, »badanj«, prema althdtsch. »budin«, lat. »butina« itd. Preko hrvatskog preuzimaju Mađari.

⁸ V. prilog: Tablica I.

den«, također je vjerojatno izvorno hidronim, iako je ime naselja zabilježeno već 1507. godine. Bedenica je rječica koja teče od sjevera prema jugu te se nedaleko od Svetog Ivana Zeline ulijeva u Lonju. Tako ona, unatoč relativnoj geografskoj blizini, ne stoji ni u kakvoj vezi s Bednjom te je njezin toponim izvoran. Ne spominje se u brojnim razvodima međa Prigorja, što budi sumnju da bi toponim bio noviji, a Bedenec da se u vrelima pojavljuje pod nekim drugim imenom. Međutim, pojava naselja i posjeda istog imena već početkom 16. stoljeća ipak upućuje na znatno raniji početak korištenja istog imena za rječicu.

3. Posebno treba komentirati još jedan toponim: Batina. Selo Batina u Hrvatskom zagorju ne bismo povezali s grupom toponima korijena »badanj«. Međutim, u opisu iz 18. stoljeća za potok Batina piše: »*Der in den hohen Gebürg entstehende Batina-Bach, welcher sich noch mit einigen in der Dorfsgegend entspringenden Quellen vermehret, bekommt alda den Nahmen Padenkovchicza (...)*«. ⁹ Vojni inženjer posebno naglašava promjenu imena potoka jer je to važno na terenu. Je li u donjem toku Batine zapamćen izvorni hidronim? Ako je tako, onda se promjena morala dogoditi veoma davno jer je toponim »de Bathyna« spomenut neizravno već u 15. stoljeću ¹⁰ te ponovno 1596. kao Batyna. ¹¹ Spomenimo ipak da se nedaleko od Batine danas nalazi selo Budinščina.

4. Sljedeći srodan toponim, odnosno grupu toponima istog korijena, okuplja rječica Bedenička jugoistočno od Bjelovara. Na rječici se nalazi naselje Bedenik, a malo dalje, vjerojatno u vezi s istom grupom imena, zabilježena je u 18. stoljeću šuma Bedenik.

5. Diljem Hrvatske i južnoslavenskog Balkana nalazimo mnogo zemljopisnih naziva tog korijena, uglavnom hidronima ili naziva brežuljaka.

Pokraj Velike Pisanice nalazi se brežuljak Badnjača, možda u vezi s blazinom hidronima Bedeničke, što ne mora biti jer u zapadnoslavonskom prostoru susrećemo također, opet kao nazive brežuljaka, Badnjevaču i Badnjevo brdo. U blizini Iloka nalazi se još jedna Badnjara.

Zanimljiv je i toponim grada Badanj kod Crikvenice. To ime, doduše, nije zabilježeno u tako davnoj prošlosti, ¹² ali se povezuje s cilindričnim oblikom grada koji doista nalikuje na posudu - badanj! Važan je rani spomen toponima Badan kod Nina, ¹³ koji se pojavljuje u ispravi iz 1205., iako danas nije poznato gdje ga treba tražiti, a nije poznato ni je li riječ izvorno o hidronimu, naselju ili nečemu trećem.

Toponim je proširen po Istri u inačici »bad*nj«, a u susjednoj Republici Sloveniji redovito se javlja u obliku »bed*nj«. U Gorskom kotaru, Lici te na Velebitu je čest, redovito u inačici »bad*nj«, jednako kao u Dalmaciji, na otocima te u dubrovačkom kraju. Isti je oblik raširen i Republikom BiH te lijevo od toka Drine. U Srbiji nalazimo nekoliko Badanja, Badnjevica, a najjužniji doseg čini se da je Bedinje u Makedoniji.

6. Korištenje toponimskog korijena »badanj« prelazi u neslavensko jezično područje Mađarske, češće u obliku »Bodony«, dok u Rumunjskoj bilježimo »Badon«, ali u vezi s područjima gdje je brojna mađarska manjina. Na slavenski sjeverozapad prodire inačica »Bad'an« te rjeđe »Budín« (Češka), ali nije toliko učestala kao na slavenskom jugu.

Za nas je zanimljiva jezična granica između inačica »bad*nj« i »bed*nj« jer prelazi upravo kroz hrvatske zemlje. Danas inačica »bed*nj« zauzima prostor sjeverne Hrvatske, i to povi-

⁹ Tajni zemljovid, sv. 10, Varaždinska županija, str. 270.

¹⁰ MHEZ VI/423, 1434.

¹¹ Popisi, str. 358.

¹² E. Laszovsky, Gorski kotar i Vinodol, Zagreb, 1923., str. 206 - 207.

¹³ CD III/46, 12005.: »... et deinde ad locum qui dicitur Badan, et deinde ad quandam uallem que dicitur Weprina...«

jesnih županija - Varaždinske, Zagrebačke i Križevačke te ponešto srednje Slavonije gdje ipak prevladava »bad*nj«. Zanimljivo je da nas »bed*nj« povezuje sa susjednom Slovenijom, za razliku od granice »dub-« - »dob-« koja ide strogo današnjom državnom granicom. Nažalost, podaci iz razdoblja prije 16. stoljeća su suviše manjkavi da bismo utvrdili je li došlo do pomaka jezične granice kao u slučajevima nekih drugih toponimskih korijena, ali na to ćemo se vratiti u zaključcima, nakon što razmotrimo i druge toponimske korijene.

ČESMA

Riječ »česma« perzijski je turcizam: turc. »çeşme« = bunar, izvor < pers. »čašme« = izvor. Kao opći korijen za imenovanje izvora, rijeka i voda općenito (hidronima) nalazimo ga na širokom prostoru jugoistočne Europe, u izravnoj vezi s ekspanzijom Osmanskog Carstva i islamske kulture. Prije nego što razmotrimo šire reference ove grupe toponima, pogledat ćemo neke zanimljive primjere iz hrvatskih zemalja.

1. Čazma, Česma: Iako je prvi put spomenut u vezi s imanjem,¹⁴ izvorni je toponim rijeka. Danas se rijeka zove Česma, kako su se izvorno zvali rijeka i naselje, odnosno imanje.¹⁵ Čazma je sve do turskog osvajanja 1552. godine bila znamenita po svom zbornom kaptolu koji je uz zagrebački bio najugledniji crkveni subjekt, posjednik bogatih imanja i *locus credibilis* za pohranjivanje privatnih i javnih pravnih isprava. Poput Bednje, već je značenjem tipičan hidronim, česma = izvor pitke vode.¹⁶ Kod ove etimologije zbunjuje orijentalno, tursko podrijetlo riječi kad imamo nesumnjive izvore o postojanju toponima davno prije nego što očekujemo asimilaciju turcizama.¹⁷ Je li moguća veza perzijskoga kao indoeuropskog jezika srodnog baltoslavenskoj jezičnoj grupi?
2. Uz nekoliko »Česma« smještenih u splitskom zaleđu i na prostoru prema bosanskoj granici, na obali i otocima nalazimo i poneku »Česminicu«. Taj toponim ne treba nas zavarati jer zacijelo dolazi od lokalnog izraza »česvinica« koji je također ostavio trag u toponimima dubrovačkog zaleđa. »Česvinica« nema nikakve veze s »česmama« jer je riječ o lokalnom imenu neke vrste hrasta.¹⁸
3. U vezi s gornjom dvojbom moramo proširiti istraživanje prisutnosti toponimske osnove »česma« po srednjoj, istočnoj i jugoistočnoj Europi. »Česme« i »česnice« sporadično se javljaju po Republici BiH, Srbiji i Makedoniji, a prema jugoistoku, Makedoniji i Bugarskoj, njihova učestalost raste. U ovim je krajevima, a jednako je bilo početkom 20. stoljeća i u Grčkoj, tolika učestalost »česmi« u toponimima da više niti ne djeluje kao toponim, nego kao obilježje: Alibej Češme, Sultan Češme, Čatal Češme itd.

Poklapanje karte Europe s ubilježnim »česmama« prema podacima od 1910. do danas s kartom dugotrajne prisutnosti osmanske države i krajnje ekstenzije turskih osvajanja dokazuje potpunu međusobnu zavisnost širenja te toponimske osnove sa širenjem islamske kul-

¹⁴ CD II/291, 1199.: »... sed in omnibus hiis, tum Csmagenses et Dumbrogense, tum ceteri populi ecclesie suo...«; MHEZ - I/10: 1200.: »... terram quandam nomine Chasmam (...) qui currens iungitur prenominato fluvio Chasman...«, v. tablicu!

¹⁵ Usp. CD II/291, 1199.; MHEZ - I/10: 1200.; CD III/8, 1201.

¹⁶ Belosteneć, »cheszma, zviralische, (D.), vrillo, sztudenacz, hladenacz (Scl.it.), bunar = fons, -tis, 2. Cheszma reka plemenita vu gornye Sclavonie = Casma, -æ«; Drobnić, Česma (turcizam!) f. = Wasserleitung, acquedotto, Springbrunnen, fontana, sorgente; Hrvatski - 2002., navodi za podrijetlo »česma« < tur. çe me < perz. česme, u značenju »izvor«.

¹⁷ Ovu neusklađenost uočava i Skok, »česma«.

¹⁸ Iveković - Broz.

ture i turcizama. I upravo na toj karti napadno strše rijeka Česma i biskupska Čazma. Zašto, ta Čazma se nalazi na području koje je poldrug stoljeća pripadalo Osmanskom Carstvu? Da, ali Čazma je zabilježena u 12. stoljeću, a pod osmansku je vlast potpala tek više od tri stoljeća kasnije. Ne dopustimo li čak ni na području spekulativne diskusije vezu s perzijskim (takvih veza, doduše, u hrvatskom jeziku ima obilje, ali niti jedne Česme nigdje izvan turskih utjecaja), morat ćemo priznati da se nalazimo pred otvorenim toponomastičkim problemom.

DRAVA

Drava, najznačajniji toponim, šireg regionalnog značaja, ime rijeke koja protječe kroz nekoliko država, a velikim dijelom svojeg toka tvori prirodnu granicu između Republike Hrvatske i Republike Mađarske. Ime rijeke proširilo se na regiju, Podravina, te na stanovnike, Podravci, iako se to obilježje odnosi samo na manji dio toka Drave, odnosno na regiju s desne obale, približno od Ludbrega do Virovitice.

1. Hidronim »Draus« zabilježen je još u antici¹⁹ te je otad u raznojezičnim vrelima pretrpio tek minimalne prilagodbe. Toponim je predrimski.²⁰ Autori u našim rječnicima različito tumače podrijetlo imena »Drava«. Akademijin rječnik donosi opširnu natuknicu te navodi Plinija koji još u 1. stoljeću bilježi latinsko »Draus«. U hrvatskojezičnim izvorima, uz zbujuću inačicu »Derava« početkom 16. stoljeća dokazano je već krajem 15. stoljeća pisanje »Drava«.²¹ Skok vjeruje da je ime predslavensko i predrimsko te navodi Alessija koji ime smatra »mediteranskim«. Uz manja međusobna neslaganja, autori su ipak suglasni u osnovnom: da se hidronim »Drava« pojavljuje u pisanim izvorima od 1. stoljeća nove ere te je otad nepromijenjen. Korištenjem se širi na cijelu regiju i puk (Podravina, Podravci), daje ime pritocima (Dravinja, Dravica²²), naseljima (Dravograd, Dravci, Dravski Križ, Dráva Szentés, Drávasztára) itd. No u podrijetlo imena, dalje od nabačenih slutnji, navedeni autori ne ulaze.

U nedavno publiciranoj studiji o podrijetlu toponima autor Dietmar Urmes²³ prepoznaje praindoeuropsku riječ »ri«, odnosno »re«, u značenju »teći«, srodno starogrčkom »ρεiv« (rhein) u istom značenju.²⁴ Oblik »διαρρῆω« (diarrhö), »protjecati«, podsjeća ga na imena rijeka Drave i Adranosa na Siciliji, a staroindijska riječ »dravati« znači »teče«, odnosno »onaj koji teče«. Zajednički je staroeuropski korijen, srodan sa spomenutim riječima, »adrana«, u značenju »rijeka«. Taj oblik dalje podsjeća na njemačku rijeku Oder i na našu Odru.

2. Korijen »d*r« nalazimo u različitim hidronimima rasprostranjenim diljem indoeuropskog jezičnog prostora, ali i izvan njega. Svakako se nameće srodnost obližnjega balkanskog hidronima Drina, a zatim u unutrašnjosti Balkana Crni i Beli Drin, Drinić, Drenica i Diran. Međutim, postoji velika grupa hidronima, te u rjeđim slučajevima udolina (sasušeni rječnih korita), s nazivom * dere ili * deresi. Grupa se prostorno poklapa s današnjom Turskom, Grčkom, Albanijom te južnim dijelom Bugarske. Budući da riječ »dere« i u modernom tur-

¹⁹ Rječnik - JAZU, II. sv., »Drava«; Skok, I. sv., »Drava«.

²⁰ Skok.

²¹ MHSM, I/141; također Milčetić, str. 64.

²² Spomenuta već u 16. stoljeću, MHSM I/327.

²³ Urmes - 2003., str. 16 - 17.

²⁴ I hrvatski izrazi »rijeka«, »riječ«, »porijeklo« mogu se bez mnogo dvojbi povezati s istim korijenom.

skom označava rječicu ili potok, etimologija ne ostavlja nikakvih dvojbi. Ostavljamo otvorenim pitanje moguće povezanosti grupe toponima (hidronima) oko Drave, Drine, Odre i Adrana s ovim »dere / deresi« iz turskojezičnog područja.

3. Ako nalazimo dovoljno argumenata za povezivanje grupe imena praindoeuropskog podrijetla »d*r« s grupom turskog podrijetla »dere«, to može upućivati na veliku starost općeg hidronima »d*r*«. Taj opći hidronim pokriva gotovo cijelo područje Europe, sporadično se pojavljujući na najrazličitijim jezičnim podlogama. Ta činjenica upućuje, kako smo pretpostavili, na veliku starost hidronima, ali i na veliku starost i vremenski kontinuitet konkretnih naziva koji se nisu mijenjali tijekom svih jezičnih i povijesnih promjena.

DUB

Dub, kao naziv vrste stabla, najučestaliji je toponimijski korijen, i to ne samo u današnjoj Hrvatskoj, nego i na cijelom slavensko-balkanskom prostoru, štoviše i na ukupnom slavenskom jezičnom prostoru. Iako se ta donekle izumrla riječ može tumačiti višeznačno, najčešće ju rječnici navode kao sinonim za hrast. Od ostalih značenja, navodi se veliko drvo općenito, stablo vočke itd.²⁵ »Dub« i, odgovarajuće tome, »dubrava« u toponimiji označavaju hrastovu šumu, odnosno brdo / rijeku / naselje / posjed u blizini hrastove šume ili bogat hrastom. No, kako smo naveli na početku, može označavati i šumu velikih, moćnih stabala općenito. Naši su krajevi znatno siromašniji šumama, mnogi su sasvim opustošeni, ogoljeli ili pretvoreni u usjeve, no kao svjedoci šumskog bogatstva ostali su nebrojeni Dubovci, Dubrave, Dubice itd. Riječ je u hrvatskom jeziku višestruko potvrđena u 12. stoljeću, Mažuranić i pod natuknicom »dub«, ali i pod natuknicom »dubrava« navodi spominjanje od 1200. godine,²⁶ što je znatno kasnije od Felicijanove isprave (v. dolje), no riječ »dub« zabilježena je ipak ranije, točnije već 1106.²⁷

1. Historijsko naselje Dubrava, na cesti od Križevaca prema Čazmi, za toponomastiku je višestruko značajno. Uz činjenicu da se radi o najstarijem zabilježenom toponimu iz šire okoline, posjedu koji je zabilježen još u Felicijanovoj povelji,²⁸ štoviše na kojeg se sadržaj isprave i odnosi, Dubrava (u ranim vrelima »Dombro«) središte je plemenske županije,²⁹ važan biskupski posjed i utvrda, mjesto gdje su biskupi rado boravili, a ovdje je 1527. održan i sabor na kojemu je Ivan Zapolja izabran za hrvatskoga kralja. Dubrava je ujedno i sje-

²⁵ Vrančić, *quercus = duub*; Kašić, *dub = quercia, dubov = di quercia; Habelić, 'dubrava = sylva majorum arborum; Belostenec, »dúb, sztabal. v. szteblo«, »dúbov, hrasztòv = robore, quercinus«, dubràva = sylva majorum arborum (usp. Habelić!); Jambrešić, »quercetum, ti, n. Varr. = hrasztovje, hrasztovische, dubovische«; Drobnić, »Mali«, »dub, m. = Eichenbaum, m. quercia, Baum überhaupt, albero«. Iz rječnika je vidljivo da je dub sinonim hrasta, ali i u značenju stabla općenito, odnosno prvenstveno velikog stabla. Mažuranić navodi najstariji spomen u toponomastici »terra vocatur Dob« iz 1200. Ako je etimologija s Dubravom kod Križevaca točna, onda imamo gotovo 70 godina starije svjedočanstvo o korištenju duba u toponimiji. Prema Mažuraniću, riječ je praslavenska, štoviše možda u vezi sa staronjem. »timbr, zimbar« (usp. Zimmermann!). Prema Rječniku JAZU, sv. II., »dub«, hrast, ali i drvo općenito. Jednako tako i pod natuknicom »dubrava«. Skok također donosi dvojno značenje: hrast, tj. drvo uopće.*

²⁶ Mažuranić, *Dub: »Najstariji u nas primjer: Terra vocata Dob ad arbore ibidem exorta. 1200. Šibenik.«; Idem, Dubrava: »I v pašah i v gori i v dubravi...«, 1493. Brinje.«*

²⁷ *Lexicon latinitatis, dub: Codex II 17/5, a. 1106.: »...usque ad Tessemil dub...«; Jedan spomen »...sub montis Dubraue...« navodno je iz 11. stoljeća, ali je njegova autentičnost sporna, Rječnik JAZU, Dubrave.*

²⁸ CD - II/41: 28. 04. 1134.; Heller navodi za najraniji spomen Dubrave godinu 1201. (CDIII/9).

²⁹ 1193., CD - II/225: »...tribusque curialis comitibus, silicet Tiwa de Wasca, Michaeli de Dombro, Martino de Kemenic...«

dište župe, a zvonik župne crkve svojom snažnom građom svjedoči o tvrđavskoj obrambenoj funkciji crkve.

2. Sljedeći blizak toponim, koji se spominje i u popisu župa Zagrebačke biskupije 1334. godine, jest župa Dubovec kod Križevaca.³⁰ Taj lokalitet je poznat mnogo ranije od spomena u popisu župa, spominje se 1238.³¹ kao »...*terram quandam hereditarum nomine Dobowch...*« te ponovno kao hidronim 1246. godine.³² Budući da se taj, odnosno istoimeni potok više ne spominje, vjerojatno je presušio ili ga treba tražiti pod drugim imenom. Naselje i župa u kontinuitetu se spominju i u Poreznim popisima, i također u 18. stoljeću, a i danas postoje sela Gornji, Srednji i Donji Dubovec. Tlo je išarano sasušanim koritima potoka te je lako među njima zamisliti izgubljeni potok Dubovec jer su žive vode tekućice u okolici pod svojim imenima potvrđene odavno. Možda u vezi s izgubljenim potokom Dubovcem, još 1413., u opisu međa spominje se Dubravsčak.³³
3. U Emerikovoj potvrdi crkvenih dobara iz 1201. godine spominje se hidronim Dobovec³⁴ u okolici Bjelovara. Taj potok je identičan s potokom Dubnicom koji protječe kroz Sredsku.³⁵ U okolici Čazme zabilježen je 1232. godine, u darovnici Čazmanskog kaptolu, još jedan hidronim - Dobničica.³⁶ Danas ne nalazimo odgovarajuće ime na karti čazmanske okolice. Mala je mogućnost da bi bio identičan s Dubnicom Sredskom iz 1201. U široj okolici Križevaca, odnosno u srednjovjekovnoj Križevačkoj županiji bilježimo krajem 14. stoljeća biskupski posjed Dubčinu kod Rovišća.³⁷ Ne spominje se ni u Popisima poreza 16. stoljeća, ni u Tajnim zemljovidima.

U srednjem vijeku zabilježeno je još nekoliko srodnih toponima koje danas s većom ili manjom sigurnošću identificiramo: nepoznata je lokacija zemlje Dumbovec³⁸ koja graniči s templarskim posjedima Batha, Bocko i Cramca.³⁹ Nije lako točno ubicirati ni Dubicu iz povelje kralja Andrije iz 1209.,⁴⁰ koja bi se trebala nalaziti negdje u blizini Kašine i Planine u sesvetskom Prigorju. U okolini nema upadljivih kandidata za ovu Dubicu, no među mnogim drugim »drvenim« toponimima, Lipovcem, Jalševcem, Orešjem, Hrastjem, Hruškovcem, zacijelo se negdje sakrila ili je možda s vremenom i zaboravljena. Dobravu Cersku, zabilježenu 1507. u blizini Kravarskog,⁴¹ prepoznajemo kao današnje selo Dubravce nedaleko od sela Cerski Vrh. Dubravica Desinička zabilježena je 1588. kao Dobravica.⁴² Zaselak Dubravec pokraj Jerovca zabilježen je 1598. u Poreznim popisima kao Dobrava u sklopu trakošćanskog vlastelinstva.⁴³

Veći broj toponima Dubovaca, Dubrava itd. bilježe krajem 18. stoljeća Tajni zemljovidi bečkog dvora. Budući da nisu tema, ne bi ih bilo racionalno ovdje sve prostorno nabrajati. Možemo samo zaključiti da se svi ranije spomenuti toponimi, u srednjovjekovnoj diploma-

³⁰ Buturac - 1984., br. 418: »*Item ecclesia beate Margherete de Dobowch.*«

³¹ V. tablicu.

³² CD - V/272: »...*in fluuium Dobowch uocatum...*«

³³ MHEZ V/318: »...*aque Cherecz predicta et Dubravsčak ac Kernyad...*«

³⁴ CD III/8: »...*ad fluuium DOBOUCH...*«

³⁵ Dobronić - 1951., str. 298. Potok se danas zove jednako kao selo Sredska. Sjevernije od Sredske, također u okolici Bjelovara, teče potok Dobrovita, pritok bjelovarske rijeke.

³⁶ CD III/324: »...*fluuium qui cadit in DOBONICHICAM...*«

³⁷ MHEZ V/36, 1397.: »...*Rovisno et DUBCHYNA circa Reuche...*«

³⁸ 1209., CD III/74: »...*prima meta est pirus prope DUMBOUECH...*«

³⁹ Dobronić - 1984., str. 37.

⁴⁰ CD III/75: »...*inde ad locum qui dicitur DUBIZA...*«

⁴¹ POPISI, str. 20: *DOBROWA CZERSKA*; str. 118: *DOBRAWA*

⁴² POPISI, str. 348: »*DOBRAWYCZA et Rowno...*«

⁴³ POPISI, str. 512: *DOBRAWA*

tici i u Poreznim popisima 16. stoljeća, nalaze i na vojnim mapama 18. stoljeća. Većinu ih ubiciramo i pomoću današnjih topografskih karata, a k tome i mnogo ranije nepoznatih.

4. Osvrnemo li se šire na hrvatske zemlje te neposredno granična područja, nalazimo mnogo spomena srodnih toponima već u srednjovjekovnim vrelima: Dubica iz darovnice kralja Emerika iz 1197. identična je s današnjom Bosanskom Dubicom.⁴⁴ U ispravi Jula bana iz 1232. spomenut je hidronim Dobovec u okolici Pakraca.⁴⁵ Između Pakraca i Nove Gradiške nalazi se danas dolina Dubočaj podno Mašičkog brda, što nas, među nekoliko kandidata u okolici Pakraca, uvjerava da je ta dolina sačuvala spomen na istoimenu rijeku ili potok koji je presušio ili promijenio ime. Valja spomenuti i zemlju Dombo u Vukovskoj županiji, koju je kralj Bela potvrdio 1258. godine sinovima Kleta.⁴⁶ 1356., među ostalim posjedima, kralj Ludovik Gorjanskima potvrđuje Vrbovu i Dubovec u Požeškoj županiji.⁴⁷ U Požeškoj županiji zabilježen je 1259. još jedan posjed Dubovec.⁴⁸ Među granicama tog Dubovca spominje se i rječica Lipovac. To nas navodi na pretpostavku da se ovdje radilo o Dubovcu koji i danas nalazimo na karti nadomak Nove Gradiške gdje se doista nalazi potok Lipovac. U široj okolici Topuskog zabilježen je početkom 15. stoljeća posjed Dubovec,⁴⁹ no njegovu točnu lokaciju ne možemo odrediti. Pokraj Karlovca nalazi se i danas slikoviti dvorac Dubovac čija povijest seže dublje u prošlost od povijesti samoga grada Karlovca.⁵⁰ I ovdje je etimologija jasna i nesumnjiva te je Dubovac jedan od uzornih »dubovih« toponima u Hrvatskoj.

Još u 12. stoljeću, točnije 1189., spominje se Dubravica kod Trogira.⁵¹ Nedaleko od Trogira danas se nalaze lokaliteti Dubašćak i Dubrave. Naravno, i jadransku Atenu, Dubrovnik, iako ga latinske isprave dosljedno nazivaju Ragusa, domaće je stanovništvo odvajkad nazivalo Dubrovnik.⁵² Sljedeći toponim s jadranske obale, s početka 13. stoljeća, nalazi se na otoku Hvaru, a riječ je o Dubovu dolu.⁵³ Nedaleko od grada Hvara, na južnoj obali otoka, danas se nalazi lokalitet Dubovica, a s druge strane otoka, nad Starigradskim zaljevom, nalazi se uzvisina Dub. Godine 1299. u šibenskom zaleđu, prema Skradinu, čitamo zemlju Dubravnice,⁵⁴ a 1386. zabilježeno je u okolici Šibenika selo ili predjel Dubrava.⁵⁵ U šibenskom zaleđu danas postoji predjel Dubrava koji prema svemu odgovara spomenutom toponimu. Godine 1470. zabilježen je predjel Dubravnice⁵⁶ u okolici Novog Vinodolskog, a 1447.⁵⁷ Dubac kod Crikvenice. Nedugo nakon toga, 1470., spominje se na otoku Krku Veli Dubac. Selo Dubovik zabilježeno je početkom 16. stoljeća, ali bez detaljnijih podataka.⁵⁸ U okolici Tr-

⁴⁴ CD II/248: »...in contiguitate districtus Zane et DUBICA...«

⁴⁵ CD III/322: »...ubi fluvius DOBOUECZ cadit in ipsum Mechenicam...«

⁴⁶ Mažuran - Izvori/4: »...terras castris nostri (...) DOMBO et Kendchapa vocatas...«

⁴⁷ Mažuran - Izvori/21: »...Orboa vocato et DOBOUCH vocatas in comitatu de Posega...«; CD XVI/251, 1382.: »...similiter Orboua nuncupato et DOBOLCH in comitatu de Posoga...«

⁴⁸ CD V/658: »...terram DOBOUCH existentem in Posoga...«

⁴⁹ MHEZ V/153, 1402.: »...possessiones ipsius monasterii nostri et nostras DUBOVECH, Agustanovchy et Voinoschi...«

⁵⁰ MHSM 213, 1525.: »...naš grad imenom DUBOVAC...«; MHSM 277, 1572.: »...k DWBOWCZW gradw nassemw...«

⁵¹ CD II/205: »...a DUBROUICZA, in loco qui sclauonice vocatur Cal...«

⁵² Rječnik JAZU, Dubrovnik, navodi da je ime »Dubrovnik« zabilježeno već u 12. stoljeću, ali navodi tek spomenik iz 1222. Dodajmo tome: CD IV/462, 1253.: »...grada našega DUBROVNIKA (...) gospodina kneza DUBROVČKOGA...«; CD VI/139, 1275.: »...trgovcem' DUBROČKIM'...«; CD VI/140, 1275.: »...knezu DUBROČKOMU...«

⁵³ 1205., CD III/47: »...positiam in hanc insula Phare loco vocato DUBOVI DOL...«

⁵⁴ CD VII/289: »...de DUBRAUZA versus Bitne...«

⁵⁵ Zjačić - 1952., str. 217, zapis 18: »...quandam terram sitam in DUBROUA sub Magno Pomisal...« te na više mjesta dalje jednako.

⁵⁶ MHSM 88: »...zem'la v DUBRAVICAH' v kotari novigrad'skom'...«

⁵⁷ Rječnik JAZU, dubac, str. 838. Danas ga ne nalazimo u crikveničkoj okolici.

⁵⁸ MHSM 167, 1501.: »Naiprije Juri Karlović' z' DUBOVICA...«

sta je 1471. zabilježena Dubravica, obilježena neodređeno kao »locus«.⁵⁹ Posebno je zanimljivo što pisar koristi ogradu da se mjesto »slavonskim« jezikom naziva Dubravica. Šteta što nije zabilježio i talijansko ime istog mjesta.

U Baranjskoj županiji, u današnjoj Republici Mađarskoj, zapadno od Pečuha nalazi se mjesto Mozsóg čije je zabilježeno srednjovjekovno ime Domborow.⁶⁰ U Zarándskoj županiji, danas u sastavu Rumunjske, zabilježena su 1407. dva posjeda pod imenom Dombpapfalua.⁶¹ Danas ih više ne nalazimo na zemljopisnoj karti, možda su bili beznačajni pa su se s vremenom izgubili. Na današnjoj karti Mađarske nalazimo još neka mjesta u čijem je imenu korijen Domb-, i to: Dombrád na ukrajinskoj granici, Dombóvár i Dombay-tó kod Pečuha. Zbog geografske bliskosti, manjina, mnogih posuđenica te slavizama u imenima naselja, bili bismo skloni te mađarske toponime primiti u istu grupu slavenskih toponima korijena dub-. Međutim, istodobno mađarska riječ »domb« znači uzvisinu, odnosno brežuljak,⁶² te bismo npr. Dombóvár radije preveli kao »grad na brežuljku«, nego kao »grad u dubravi«. Tako ostaje ista dvojba jednako za povijesne mađarske toponime korijena dombo- kao i za one suvremene.

5. Uočavamo da već od ranih srednjovjekovnih vremena postoji relativna otpornost toponima koji se tijekom dugih stoljeća pojavljuju gotovo nepromijenjeni, naravno ako zanemarimo razlike u pisanju koje uzrokuje primjena mađarskog, latinskog, njemačkog ili, pak, mješovitog pravopisa. Među najvažnije promjene koje ipak uočavamo, ubrajamo prisutnost ili odsutnost inačice »Dub-« / »Dob-«. Na suvremenoj topografskoj karti ta je granica veoma precizna, gotovo administrativna. Kreće se državnom granicom između Republike Hrvatske i Republike Slovenije, pri čemu cijelu Sloveniju pokriva »Dob-«, a područje »Dub-«-a prostire se cijelom Hrvatskom, Bosnom i Hercegovinom, Crnom Gorom, Srbijom te istočnim dijelom Makedonije. Zapadna Makedonija i cijela Bugarska opet pripadaju »Dob-«-u. Dihotomija »Dob-« / »Dub-« širi se izvan južnoslavenskog Balkana te »Dub-«-u opet pripadaju Slovačka, dijelovi Češke, granična zona Poljske i Njemačke te široka prostranstva Ukrajine, Bjelorusije i Rusije. Međutim, zapadnoslavenski i sjevernoslavenski prostor znatno su složeniji jer se ovdje pojavljuju i različite druge inačice. Poljsku, osim spomenutoga graničnog područja, pokriva inačica »Dąb-«, Litvu, Rumunjsku i Moldaviju »Dumb-«, dok se u Njemačkoj, u predjelu uz Istočno more (Bdr. Mecklenburg - Vorpommern), pojavljuje inačica »Damer-«, možda kao ostatak staropruskog.

U zaključnim napomenama, u ovom malo širem odlomku posvećenom »dubu«, osvrnut ćemo se na odnos »dob-« / »dub-« na teritoriju hrvatskih zemalja, poglavito današnje Republike Hrvatske. Već smo napomenuli da je danas granica, možda slijedom administrativnog uvođenja štokavštine na cijelom području Hrvatske, identificirana granicom između Hrvatske i Slovenije, dok prema istočnim susjedima ne moramo govoriti o granici jer se područje »dub-«-a neometano proteže dalje kroz Srbiju, BiH te Crnu Goru. Povijesna vrela, međutim, govore sasvim drugo. »Dub-« i »dob-« razgraničuju se i povremeno miješaju (miješanje ovdje treba shvatiti i prostorno i vremenski) na području između Save i Drave te je u sjevernoj Hrvatskoj u srednjovjekovnim vrelima učestao »dob-« koji susrećemo i diljem današnje Slavonije, štoviše sve do zapadnog Srijema. To miješanje inačice koja je više karakteristična

⁵⁹ CDI IV/1170: »...itur versus Divinum usque ad locum ubi dicitur in lingua sclabonicha DOBROVIZA...«

⁶⁰ Mažuran - Izvori/207: 1403. »...necon Baranyawyzlow et DOMBOROW alio nomine Mozsog, vocatis in de Baranya comitatibus...«

⁶¹ Mažuran - Izvori/320: »...DOMBPAPFALUA et alia DOMB PAFPALUA...«

⁶² Jambrešić, collis = halom, domb, hegy

za kajkavski dijalekt, nego za štokavski susreli smo već kod razgraničavanja »badnja« i »bednja«, s tom razlikom da se »bedenj« neometano održao do danas. Prisutnost inačice »dob-« potvrđuju Porezni popisi 16. stoljeća te nešto manje Tajni zemljovidi s kraja 18. stoljeća. Tako se čini da »dob-« nestaje iz toponima otprilike s uvođenjem štokavštine u 19. stoljeću. Takvo tvrdo odražavanje jezičnih promjena na toponime atipično je jer su upravo toponimi područje gdje se spomenici o izumrlim govorima i inačicama govora zadržavaju poput živih fosila.⁶³ Teško je povjerovati da je kod »dub-«-a došlo do nametnutog uvođenja jezične inačice na područje političkog protezanja hrvatskog jezika jer se takva situacija ne zrcali na slučajeve inačica »bad*nj-« / »bed*nj-« ili »jalš-« / »joh-«.

GLOG

Veoma ekstenzivan toponimski korijen je riječ »glog« koji nalazimo na iznenađujuće širokom području, a učestao je i daleko izvan slavenskog jezičnog područja. Riječ »glog« sveslavenska je i zabilježena već u 13. stoljeću.⁶⁴ Toponimi se pojavljuju šaroliko, kao imena voda, šuma i predjela, da bi naknadno dali imena posjedima i naseljima.

1. Glogovnica: Jedan od najstarijih zabilježenih toponima, ime posjeda i rijeke. Iako je najprije zabilježen kao posjed, ima razloga za pretpostavku da je izvorni hidronim. Razlozi su tome što se i kasnije različiti posjedi uz rijeku nazivaju imenom rijeke, »Erdeochyna seu Glogoncha Meliky«, »Sancti Iohannis de Glagoncza«, »Sancti Georgii de Glegoncza« (v. tablicu) itd. O pružanju toponima i raznim subjektima koji su nazivani Glogovnica opširnije smo pisali više puta.⁶⁵

Ime Glogovnica odnosi se prvenstveno na rječicu koja objedinjuje sve ostale »Glogovnice«. To je danas znano naselje Donja Glogovnica, s veličanstvenom župnom crkvom i ostalim tragovima drevnih sepulkralaca, zatim sela iz okolice Križevaca: Đurđić, Erdovec te toponim neutvrđene pripadnosti »Sancti Iohannis de Glagoncza«.

JALŠA - JOHA

»Jalša - joha«, ime drveta, poznato u klasičnim rječnicima u inačici »j*lš-«, a danas u književnom jeziku uvriježeno u inačici »joh-«. Pojavnost obje inačice i mnogo međuoblika u imenima geografskih pojmova te posebno preklapanje obje osnovne inačice tijekom proteklih stoljeća tema je za šire razmatranje, a nas ovdje zanima prvenstveno što od te problematike možemo promatrati na području srednjovjekovne Križevačke županije.

Riječ je o učestalom toponimskom korijenu pa i na malom prostoru nalazimo spomen većeg broja Jalševaca, Jalesa, Joševaca itd. Zbog toga ćemo nerijetko biti u dvojbi kojem današnjem naselju ili toponimu možemo pripisati neki spomen u vrelima srednjeg vijeka. Ipak, veći broj toponima određujemo i s relativnom sigurnošću pratimo tijekom stoljeća:

⁶³ Opširnije sam ovu temu obradio: Z. Balog, Dub(-) u toponimiji, Kaj 4, Zagreb 2006.

⁶⁴ Mažuranić: »glog«; Skok: »glog«, navodi neke izvedene toponime: Glogovo, Glogovac, Glogovnica, Gloggnitz u Austriji (pogrešno navodi u Štajerskoj, zapravo u Donjoj A., u blizini Wr. Neustadt).

⁶⁵ Balog - 1997.; Balog - 1997. II.; Balog - 1998.; Balog - 2003., str. 13 - 14.; Moju identifikaciju »St. Georgii de Glegoncza« kao današnje župe Đurđić kod Križevaca prihvaća I. Dobronić.

1. »...et vadit ubi Camicniza et Yelsewec oriuntur, ubi est fagus signata...«;⁶⁶ »...versus occidentem peruenit ad Jalseuc potoka et ibi terminatur mete...«;⁶⁷ »... '...ad fluuium Jalseuch vocatum...«⁶⁸ Sjeverno od Križevaca, nedaleko od Svete Helene, prolazi udolina, osušeno rječno korito, koje se danas naziva Jalševac. Dok je tekao, potok se ulijevao u Korušku.
2. »...et venit ad magnam uiam que venit de predio Gregorii, nomine Jelscich...«;⁶⁹ »et aliam particulam Alseveh vocatam (...) in meta terrae circa fluuium Alseveh...«;⁷⁰ »...Stephanus filius Ioannis de Ialsouch...«;⁷¹ »...Vahen de Jalsouech...«⁷² Danas je ime tog potkalničkog posjeda zapamćeno u nazivu zemlje između Orehovca i Bočkovca.
3. »Jalecz Ladislai Lorandych«;⁷³ »Jalecz Ladislai«.⁷⁴ Odnosi se na Podjales kod Repinca, nedaleko od Križevaca.
4. »Alsewcz« (1477); »...villa Jalsewcz...« (1534).⁷⁵ Možda u vezi sa selom Jalsowcz, spomenutim u Popisima sjeverozapadno od Koprivnice.⁷⁶ Danas ovdje bilježimo hidronim Jalševac te toponime Jalševo grmlje i Jalševe mlake, ali ne i naselje istog imena.
5. Za nekoliko posjeda, sela i hidronima razbacanih po vrelima srednjeg vijeka ne možemo danas naći odgovarajući lokalitet, ali ih možemo međusobno raspoznavati i pratiti po vrelima te ubicirati barem približno:
  - »...et aliam particulam Alsech vocatam (...) terra circa fluuium Alseveh...«;⁷⁷ »...terra circa fluuium Alseveh...«⁷⁸ Hidronim te također neki posjed u blizini Križevaca, moguće u okolici Hagnja. Spominje se ponovno 1364. godine.⁷⁹ Ne nalazimo ga u Popisima, ni u Tajnim zemljovidima.
  - »...item contulimus capitulo tres uineas, quarum una est in Yelsoua, altera circa Dobnicham, tertia super terram ipsorum de ueteri Chasma...«⁸⁰ Prema kontekstu, negdje u okolici Čazme, zaboravljen toponim. Možda se spominje ponovno početkom 15. stoljeća.⁸¹
  - »...et progeditur directe ad riulum Jelsova...«⁸² Odnosi se na neku nepoznatu rječicu u blizini Garića. Pokraj Garešnice danas bilježimo lokalitet Jošik, ali ta dva toponima ništa izravno ne povezuje.
  - »...possessionem eorum Jalsouch vocate...«⁸³ Odnosi se na neki nepoznati posjed u bližoj okolici Križevaca. Možda neki od posjeda spomenutih ranije, ali nema elemenata da razaberemo koji.

⁶⁶ CD-III/220, 1225.

⁶⁷ CD-XII/424, 7. 04. 1359.

⁶⁸ CD - XVI/106; VZA - VI/XVII: 20. 08. 1380.

⁶⁹ CD-IV/501, 1254.

⁷⁰ CD - XII/235: 28. 11. 1355.

⁷¹ CD-XVI/406, 1385.

⁷² VZA VII/34, 1416.

⁷³ Adamček - Kampuš - 1976. - 1507.

⁷⁴ Adamček - Kampuš - 1976. - 1512.

⁷⁵ Pavleš - 2001., str. 68

⁷⁶ Pavleš - 2001., str. 125 - 126.

⁷⁷ CD-XI/91, 1344.

⁷⁸ CD-XII/235, 1355.

⁷⁹ Heller - 1978., str. 105, navodi veći broj izvora za Jalševac, ali ne trudi se razlučiti koji pripadaju zajedno, odnosno koji se spomeni odnose na isti toponim. Najraniji mu je spomen ovaj iz 1355., pa se na isti taj toponim zacijelo odnosi i spomen iz 1364. koji je poblizje određen »...intra terminos Scenth Ywan (Žabno)«.

⁸⁰ CD-III/324, 1232.

⁸¹ MHEZ V/196, 1405.: »...Livka et IALEZ vocata, in comitatu seu provincia nostra Dombrensi...«

⁸² CD-V/559, 1256.

⁸³ CD-XIII/145, 1362.

6. Mnogo naselja imena jednakog podrijetla nalazimo diljem srednjovjekovne Slavonije u vrelima do 15. stoljeća te je karakteristično da sva ta mjesta, kao i mnoga preko Save, koja bilježimo u ranim vrelima pripadaju istoj inačici »j*1š-«. Tijekom stoljeća se granica između obje različite inačice pomiče izravno pod utjecajem migracija što ih je potaknulo širenje Osmanskog Carstva na Balkanski poluotok i Panoniju. Granica koju možemo utvrditi danas, popisujući Jalše i Johe na prostoru srednjovjekovne Slavonije, poklapa se s granicom vojne i civilne Hrvatske u 17./18. stoljeću. Iako nema razloga za pretpostavku da bi se imena mjesta mijenjala nekom administrativnom odredbom, očito je da su doseljeni stanovnici - koji su sa sobom (poput američkih pionira u 17. i 18. stoljeću) nosili i imena mjesta koja su bili napustili - pojedina zatečena imena mjesta jednostavno mijenjali u skadu sa svojom inačicom govornog jezika.⁸⁴

KORUŠKA

Nekoliko se mjesta, naselja, brda i voda u sjevernoj Hrvatskoj zove »Koruška« i sl. Ime upada u oči zbog rimovanja sa slavenskim imenom pokrajine Kärnthen (lat. Carinthia).⁸⁵ Na koji je način austrijsko-slovenska pokrajina dobila svoje slavensko ime, teško je dokučiti,⁸⁶ no malo je vjerojatno da se ime razvilo istim putem kao ove »Koruške« i »Korušćaci«. Podrijetlo sjevernohrvatskih »Koruš-«-a možda treba tražiti u zastarjeloj riječi »korušati« = skidati koru (lat. Decorticare, corticem detrahere).⁸⁷

1. Koruška: Imanje sjeverno od Križevaca i istoimeni potok koji se pokraj Križevaca ulijeva u Glogovnicu. Od početka 13. stoljeća oblik je nepromijenjen »Corusca«, odn. »Koruska«, a tek od 15. stoljeća imanje se počinje identificirati s titularkom kapele, svetom Helenom. Potok se tako zove i danas te će biti da je pratoponim upravo ime potoka.⁸⁸
2. Imanje Korušci pojavljuje se samo u Popisima za 1598. godinu, u blizini Ozlja, između današnjih sela Prekrižje i Vivodina. Danas ga ne nalazimo na karti.
3. Danas postoji nekoliko zanimljivih toponima ovog korijena u sjevernoj i središnjoj Hrvatskoj, npr.: selo Korušak jugoistočno od Zagreba, potok Korušćak na sjevernim obroncima Ivančice kod Ivanca, ali i neki lokaliteti u Republici Sloveniji uz hrvatsku granicu, koje ne možemo povezati s regionalnom pripadnošću slovensko-austrijskoj pokrajini Koruškoj. U blizini Ozlja, s druge strane granice je Koroška Vas, a nadomak Trstu, u zaleđu slovenskog primorja, Korošci. Budući da u povijesnim vrelima za križevačku Korušku postoji određeno miješanje u pisanju inačica Koruš- / Koroš-, ta okolnost još pojačava mogućnost povezivanja oba spomenuta slovenska toponima u istu grupu.

⁸⁴ Opširnije: Z. Balog, Jalša ili Joha, toponomastičke teme, Cris 1/2005., Križevci 2006.

⁸⁵ Prema Urmesu - 2003., str. 155, Kärnthen dolazi od keltskog »karnar« = gorštak, odn. »carin« = kamen, stijena.

⁸⁶ Iz okvira naše radnje izlazi traženje mogućih veza između prijevoda latinskog imena »gorštak« i moguće transformacije u »kor(u)ška«.

⁸⁷ Rječnik JAZU V.: »korušati«, ne navodi niti jedan rječnik, osim Stulića. Usp. također »korušav«, »korušavac«, »korušavica«, što su pogrdni izrazi, slično »grintav/ac/ica«. Ni ova etimologija nije isključena.

⁸⁸ U vezi s ovim korijenom usp. Korušćak, potok koji se kod Beletinca ulijeva u Bednju, Z. Balog - 2004., str. 94.

SUMMARY

This paper deals with special aspects of toponymy in the context of Auxiliary Sciences of History. Being fully aware that we actually 'borrow' toponomastics here, in the context of onomastics being listed in scientific disciplines under linguistics, with this paper we desire to promote and use some aspects of toponymy, giving it undeniable prerogatives of Auxiliary Science of History. This empowers a historian with significant, until now rarely explored regions and data from peripheral areas, lacking primary written sources.

The area of research was medieval Križevci county and parts of Zagreb county, as well as Varaždin county, studying cases of selected toponymy from two groups: waters, primarily river names (hydronyms) and toponymy from trees and plants in general. This limited target of research could not have been thoroughly researched and catalogued, this not being our primary target after all, as the matter is too complex, going well beyond our framework. However, some targeted roots and toponymy bases, like 'duba', 'jalše', etc, just like some hydronyms like Drava, Koruška, Čazma, Bednja, each open up themselves individual and general problems in abundance, raising a number of interesting questions and unpretentiously suggesting certain answers in return.

PRILOG: TABLICE PREMA TOPONIMIMA - LOKALITETIMA

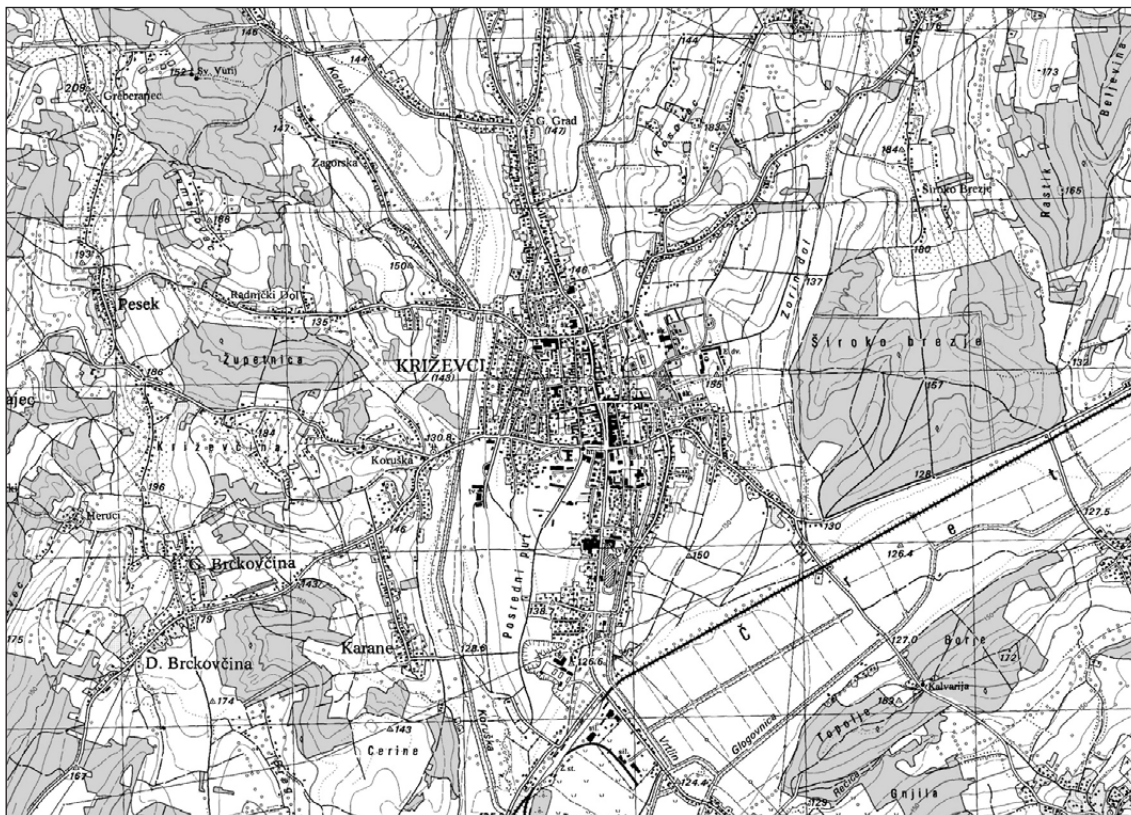
BEDNJA		
BEDNJA	Rijeka	aqua Bigne, 1181., CD II/168; acqua Bigne, 1217., CD III/131; Bedna, 1225., CD III/220 Benna, 1329., CD IX/384; ad fluvium Bedna vocatum, 1430., MHEZ VI/337; Bednia-Bach, 1783-84., Tajni zemljovidi
	Naselje, župa Trakošćan	ecclesia de Tracustian, 1334., MHEZ II; beatae Virginis in Bedna, 1440., MHEZ VI/565; Bedna, 1495., Popisi; plebanus in Bednya, 1501., Starine 59; Bednicza, Bedniy, parrochia Bednia sub Trkosthyan, 1598., Popisi; parochiae Bednya, 1600., Popisi; Dorf Bednia, 1783-84., Tajni zemljovidi
	Naselje, župa Sveti Petar	ecclesia sancti Petri de Beegna, 1334., MHEZ II; rector parochialis ecclesie sancti Petri de Bedna, 1408, Mažuran I/334; plebanus in Bednya szenth Peter, 1501., Starine 59; Kaplona et Bednye, 1554., Popisi; Bednye, 1570., Popisi; Bednye, 1578., Popisi; Bednye seu Bukoucz, 1596., Popisi; Dorf St. Peter, 1783-84., Tajni zemljovidi
BEDNJICA	Selo	Bednycza, 1598., Popisi
	Potok	Der Bach Budichicza, 1783-84., Tajni zemljovidi
BEDNEC	Selo	Bedenczy, 1598., Popisi; Dorf Bedencze, 1783-84., Tajni zemljovidi
BEDINJSKA	Brdo	Berg Bedeinska, 1783-84., Tajni zemljovidi
	Potok	Bach Bedenicza, 1783-84., Tajni zemljovidi
BEDENICA	Selo	Bedenycha, 1507., Popisi; Bedenicza, 1509., Popisi; Bedenicza, 1598., Popisi
	Potok	
BEDENIČKA	Potok	
BEDENIK	Područje	Wald Bedenik, 1781., Tajni zemljovidi
	Naselje	
ČESMA		
ČESMA - ČAZMA	Rijeka	Chasma, 1200., MHEZ I/10; Cesma, 1201., CD III/8; Chezmiche, 1370., CD XIV/189; Chasma, 1783-84., Tajni zemljovidi

ČESMA - ČAZMA	Naselje - trgovište	Cesmagenses, 1199., CD II/291; Chasma, 1200., MHEZ I/10; Nuovo Chasma, 1232., CD III/324; Vetere Chasma, 1232., CD III/323; Chasmafew, 1316., CD VIII/353; ecclesia beate virginis de Chasma, 1334., MHEZ II; castelli Chasmensis, 1445., MHEZ VII/55; cives sev hospites libera ville Chasmensis, 1446., MHEZ VII/80; provincia Chasmensis, plebani Chasmensis, in pertinentiis Chasma, 1507., Popisi; Chazmafew Oswaldi, 1507., Popisi; opidum Casma, 1512., Popisi; Oppidum Chasma, 1520., Popisi; Dorf Chasma, 1783-84., Tajni zemljovidi
DRAVA		
DRAVA	Rijeka	ad Drawam, 1201., CD III/8; Muram et Dravam, 1203., CD III/31; portu Draue, 1209., CD III/75; Drawam et Muram, 1226., CD III/234; ultra Drawam, 1231., CD III/305; Drava fl., Trawn und Mur die beruembten zwen flueß (riv) 1493., Weltchronik, CCLXXV CCLXXXVI-CCLXXXVII; vse zmle hrvatske i slovinske do Save i Drave, 1494., MHSM I/141; z ovu stranu Derave, 1526., MHSM I/215; techenyw Drawu pomochoy, 1586., MHSM I/299; Drava: Dravusfl, -vi, m, 1670., Habelić; Dráva: Dravus fluvius, Draus, Drarus, ri., 1674. (1740.), Belostenec; Dravus, -i, m. Fluvius Illyrici: Drava veliki Potok. R. Drack Fluss. Dráva vize, 1742., Jambrešić; Drau-Fluss, 1783-84., Tajni zemljovidi
DRAVICA	Rijeka	pomasete Drawyczw nawrachaty w grabw, 1596., MHSM I/327
	Voda stajaćica	Dravicza, 1783-84., Tajni zemljovidi
DRAVICE	Posjed	Dravicze, 1781., Tajni zemljovidi
	Potok	Dravichki potok, 1781., Tajni zemljovidi
DUBRAVA		
DUBRAVA	Posjed, naselje, crkva	Dumbroa, 1134., CD II/41; Dembron, 1163., CD II/89; Dumbrou, 1193., CD II/225; Dumbrogenses, 1199., CD II/291; Dumbrau (via), 1238., CD IV/68; Dumbrou, 1269., MHEZ I/128; in Dombro ecclesia beate Margarethe virginis, 1334., MHEZ II; Dombro, 1464., MHEZ VII/438; opidum Dombro, 1507., POPISI; Dombro plebani, opidum Dombro, 1512., POPISI; opidum Dombro, 1520., POPISI; Dorf Dubrava, 1781., Tajni zemljovidi
DUBOVEC		
DUBOVEC	Posjed, naselje, župa	terrām quādam hereditarum nomine Dobouch, 1238., CD IV/67; Dobovch, 1267, CD V/920; Dobouch, 1269, CD V/971; Dobouch, Dobowch, 1277, CD VI/170, 173; Dobowch, 1334., MHEZ II; Dubowch, 1340., CD X/405; Dobouch, 1358., CD XII/366; Dobouch, 1370., CD XIV/181; de Dobouc, 1413., MHEZ V/318; Dubowcz, 1495., POPISI; Dobowcz, 1501., Starine 59; Dobovcz, 1507., Popisi; Dobowcz, 1512., Popisi; Dorf Dubovecz, 1783-84., Tajni zemljovidi
	Rijeka	fluuium Dobouch, 1246., CD V/272; Chernetz et Dubravsck, 1413., MHEZ V/318
DUBNICA		
DUBNICA - SREDSKA	Potok	ad fluuium Dobouch, 1201., CD III/8; fluuium qui cadit in Dobonichicam, 1232., CD III/324 ?; ecclesia beati Petri apostoli de Dbnicha, 1334., MHEZ II
GLOGOVNICA		
GLOGOVNICA	Rijeka	Glogonicha, 1201., CD III/8; Glogonicha, 1207., CD III/64; Minor Glogonicha (?), 1207., CD III/64; Glogonice, 1209., CD III/74; Glogonica, 1217., CD III/131; Glogoncha, 1277, CD VI/170, 173; Glogoncha, 1343., CD XI/67; Glogoncha, 1381., CD XVI/169; Bach Glogovnicza, 1783-84., Tajni zemljovidi

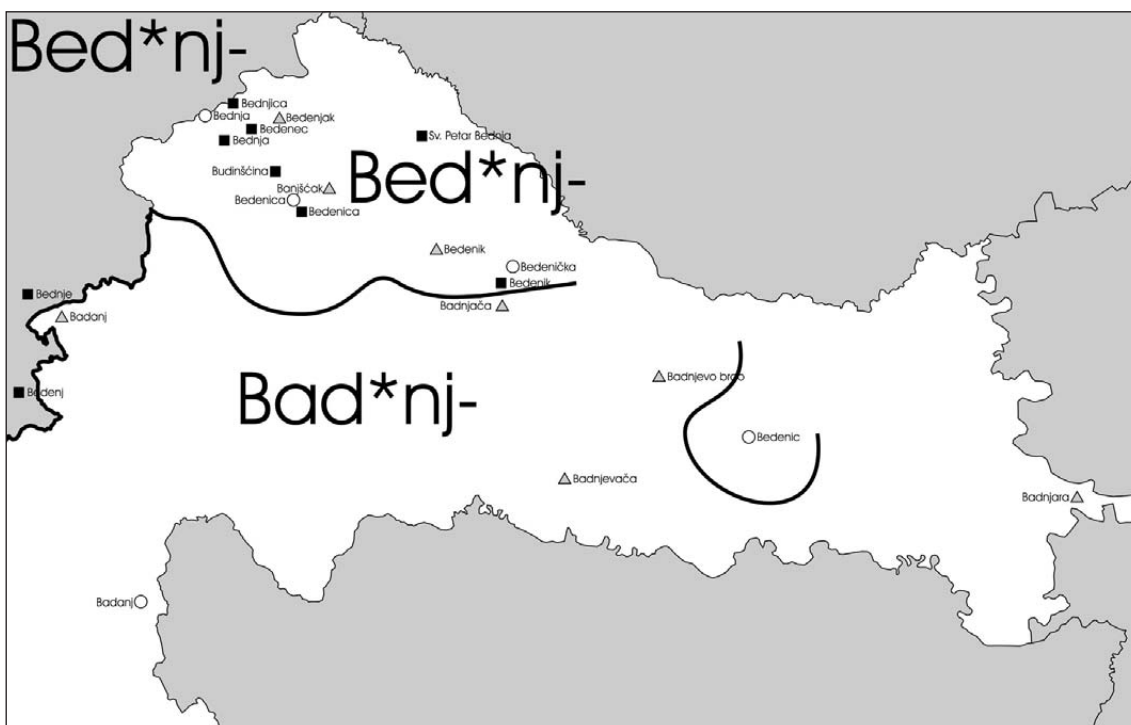
GLOGOVNICA	Posjed, naselje, crkva	Golgonisa, 1175., CD II/128; Minor Glogonicha (?), 1207., CD III/64; Glogonice, 1209., CD III/74; Glogonica, 1240., MHEZ I/65; Glogonicha, 1252., CD IV/426; Glogonicha, 1257., CD IV/587; Glogoncha, 1303., CD VIII/39; Glogoncha, 1346., CD XI/210; Glogonycha, 1361., CD XIII/103; Glogoncha, 1371., CD XIV/285; Glogoncha, 1375., CD XV/105; Glogoncha, 1380., CD XVI/105; Glogoncha, 1415., MHEZ V/357; Glogoncha, 1421., MHEZ VI/15; domus Beate Marie Virginis in Glogoncza, 1451., MHEZ VII/195; ecclesia Beate Marie Virginis in Glogoncha, 1462., MHEZ VII/416; Glogontza, 1430., MHEZ VI/339; Glogoncense, 1499., MCZ II/394; Glagoncza, 1507., POPISI; Galgoncha, 1512., Popisi; Glogoncza, 1514., VZA VII/69; Galgoncha, 1554., VZA VII/76; Galgoncza et uterque Kalecz domini prepositi Galgocensis, 1576., Popisi; Dorf Glogovnicza, 1783-84., Tajni zemljovidi
	Đurđić	Sancti Georgii, 1277., CD VI/170; Glogonicha, 1292, CD VII/79; ecclesia beati Georgii de Glogaunicha, 1334., MHEZ II; Sancti Georgii de Glegoncza, 1439., MHEZ VI/535; Sancti Georgii, 1499., MCZ II/394; Zenth Gerg, 1507., Popisi; Zenthgergh, 1512., Popisi; Lemezentgyorgy, 1550., VZA VIII/134; Dorf Lemesch, 1783-84., Tajni zemljovidi
	Erdovec	Glogoncza Melenky, 1344., ArHAZU; filio Erdow de Kemechnicha, 1384., CD XVI/369; Erdeochyna seu Glogoncha Meliky, 1421., ArHAZU; Erdocz, 1495., Popisi; Erdowcz, 1507., Popisi; Erdovcz, 1512., Popisi; Erdowcz, 1533., VZA VII/73; Erdovecz, 1783-84., Tajni zemljovidi
	Sv. Ivan?	Sancti Iohannis de Glagoncza, 1433., MHEZ VI/371; Dorf Ivanecz, 1783-84., Tajni zemljovidi
JALŠEVEC		
JALŠEVEC PODJALES, JALES	Potok, danas osušeno korito	Camicniza et Yelsewec, 1225., CD III/220; ad Jalseuec potoka, 1359., CD XII/424; fluuium Jalseuch vocatum, 1380. CD XVI/106;
	Posjed	predio Gregorii, nomine Jelscich, 1254., CD IV/501; circa fluuium Alsevch, 1355., CD XII/235.; de Jalsouch, 1385., CD XVI/406; de Jalsouech, 1416., VZA VII/34; Jalsevecz-Rücken, 1783-84., Tajni zemljovidi
	Posjed, selo	Alsewcz, 1477., Pavleš - 2001., str. 68; Jalsowch, 1520., Popisi; villa Jalsewcz, 1534., Pavleš - 2001., str. 68
	Selo, posjed	Jalez, 1405., MHEZ V/196; Jalecz, 1507., Popisi; Jalecz, 1512., Popisi, Jalez, 1520., Popisi
KORUŠKA		
KORUŠKA	Rijeka	Corusca, 1217., CD III/131; Minor Corusca, 1217., CD III/131; Corusca, 1252., CD IV/426; Koruska, 1348., CD XI/361; in fluvio Koruska, 1424., MHEZ VI/155; der Bach Koruska Potok, 1783-84., Tajni zemljovidi
	Imanje, naselje	Corusca, 1265., CD IV/827; Koruska, 1351., CD XII/22; Koroska, 1352., VZA VI/10; Koroska, 1359., CD XII/424; Coruscammelk, 1364., VZA VI/14; Koruska, 1389., CD XVII/157; Koruska, 1405., VZA VI/23; Koruska, 1412., VZA VI/30; Koroska, 1414., VZA VII/32, 33; Koroska, 1416., VZA VII/34; Koruska, 1423., VZA VII/39; Koroska, 1463., VZA VII/51; Koruska, 1469., VZA VII/52; Sancta Elena, 1477., VZA VII/54, 55; Koruska, 1481., VZA VII/56; Koruska, 1492., VZA VII/58; Sancte Elene, 1501., Starine 59; Koroska, 1512., POPISI; Sancta Elena, Koroska, 1514., VZA VII/69; Korwska, 1533., VZA VII/72, 73; Zenthylona Koroska, 1554., VZA VII/76; Koroska Zenthylona, 1560., VZA VII/77; Dorf Jelena, 1783-84., Tajni zemljovidi
KORUŠCI	Imanje	Judicatus Korusczy, 1598., Popisi

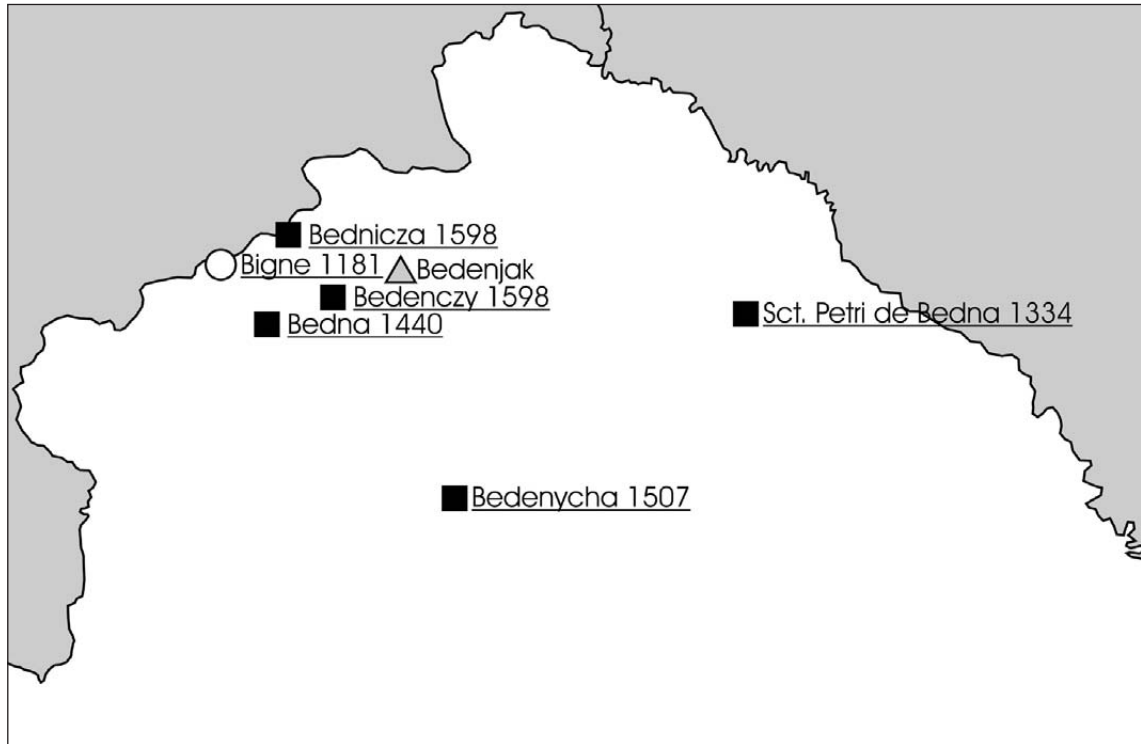

Topografska karta Hrvatske, mj. 1:25.000, stanje oko 1970., detalj Križevaca

Karta kontinentalne Hrvatske, ubilježeni su lokaliteti toponimijskog korijena »badanj« - »bedenj«. Današnja granica između jezičnih inačica Bad*nj - Bed*nj

Karta sjeverne Hrvatske, lokaliteti toponimijskog korijena »badanj« - »bedenj«, na temelju najranijih poznatih spomena u srednjovjekovnim vrelima

Karta sjeverne Hrvatske, lokaliteti toponimijskog korijena »badanj« - »bedenj«, na temelju spominjanja u Tajnim zemljovidima. Zasjenjeno je područje vojne uprave u Hrvatskoj

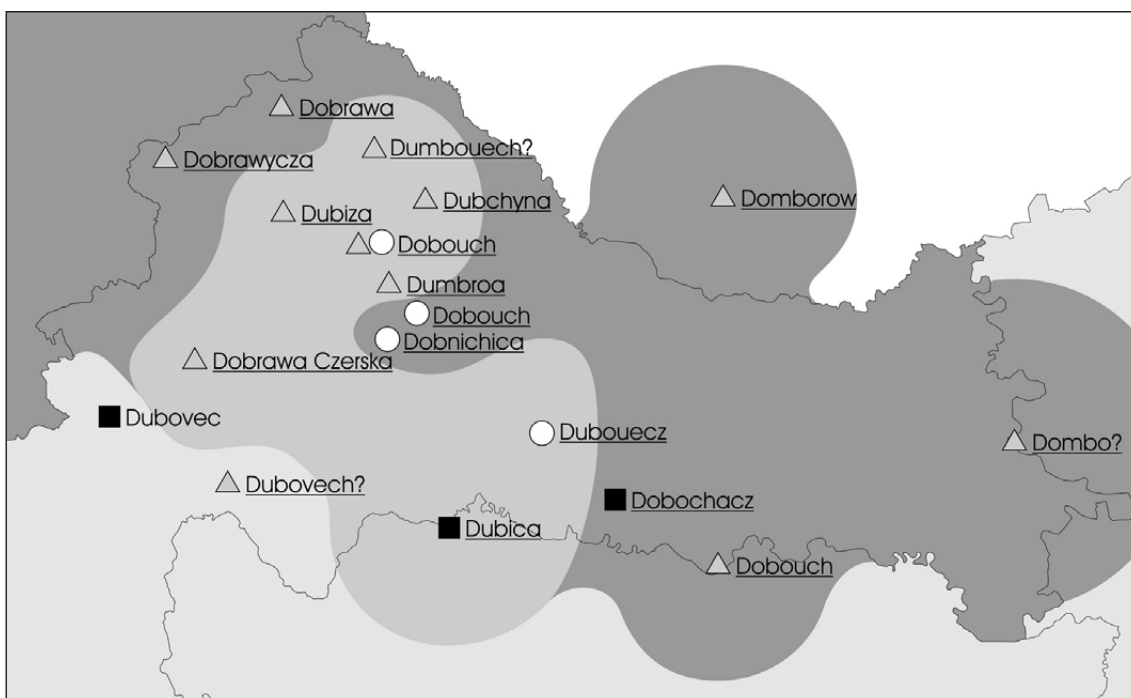

Karta dijela Balkanskog poluotoka i srednje Europe - jezična podjela. Ubilježena je granica između inačice Bad*lj - Bed*nj, na području prostiranja slavenskog jezičnog idioma, te područje gdje je asimilacijom u mađarskom nastala inačica Bodony

Ista karta, samo što je na njoj zasjenjeno područje najveće ekstenzije Osmanskog Carstva, a tamnije je zasjenjeno područje duljeg zadržavanja gdje je utjecaj osmanske kulture posebno izražen. S lijeve strane karte vidljiva je granica Njemačkog carstva

Karta kontinentalne Hrvatske, ubilježeni su lokaliteti toponimijskog korijena Dub- / Dob-, prema najranijim spomenima u srednjovjekovnim vrelima. Zatamnjeno je područje jezične inačice Dob-, a svijetlo Dub-. U srednjem tonu prikazano je područje gdje se obje inačice javljaju izmiješano

Karta dijela Balkanskog poluotoka, dijela srednje i sjeverne Europe - podjela područja prostiranja osnovnih i posebnih inačica: Jalša, Jelša, Joha, Olša, Elša...

LITERATURA

- Adamček, J. - Kampuš, I., Popis i obračun poreza u Hrvatskoj u XV. i XVI. stoljeću, Zagreb 1976. [POPISI]
- Balog, Z., Građa za najraniju povijest župe Lemeš - Đurđić, Kaj 2, Zagreb 1997. [Balog - 1997.]
- Balog, Z., Ecclesia beati Georgii de Glogaunica - ubikacija župe iz popisa župa Zagrebačke biskupije iz 1334. godine, Muzejski vjesnik 20, Sesvete 1997. [Balog - 1997. II.]
- Balog, Z., Ubikacija župe beati Georgii de Glogaunica - istraživanja u povodu arheoloških iskapanja u Glogovnici, VjMIK 3-4, Zagreb 1998. [Balog - 1998.]
- Balog, Z., Križevačko-kalnička regija u srednjem vijeku, Križevci, 2003. [Balog - 2003.]
- Balog, Z., Neki problemi toponomastike Križevačke županije i područja uz rijeku Dravu, referat, Koprivnica 2003. [Balog - 2003. II.]
- Balog, Z., Potkalnička grupa crkva-utvrda, Peristil 46, Zagreb 2003. [Balog - 2003. III.]
- Balog, Z., Toponomastika Varaždinske županije i ponešto Podravlja, Kaj 4-5, Zagreb 2004. [Balog - 2004.]
- Bedenko, V., Križevci - razvoj grada, Zagreb 1975. [Bedenko - 1975.]
- Belostenec, I., Gazophylacium, Zagreb, 1740. (reprint Zagreb, 1973.) [Belostenec]
- Benger, N., Synopsis historico-chronologica monasterii lepoglavensis, rukopis (Ijubaznošću vlač. Mate Repića, lepoplavskog župnika) [Benger]
- Buturac, J., Popis župa Zagrebačke biskupije 1334. i 1501., Zagreb 1984. [Buturac - 1984.]
- Buturac, J., Regesta za spomenika Križevaca i okolice 1134. - 1940., Križevci, 1991. [Buturac - 1991.]
- Codex Diplomaticus [CD]
- Dobronić, L., Pojave i oblici te tragovi srednjovjekovne kulture na tlu Zagrebačke biskupije, Rad IPU 18, Zagreb 1994. [Dobronić - 1994.]
- Dobronić, L., Kalnički plemenišaši, Križevci 1998. [Dobronić - 1998.]
- Drobnić, J., Mali rječnik, Zagreb, 1846-49. [Drobnić]
- Goldstein, I., Hrvatski rani srednji vijek, Zagreb 1995. [Goldstein - 1995.]
- Habdelić, J., Dikcionar, Graz, 1670. (reprint Zagreb, 1989.) [Habdelić]
- Heller, G., Comitatus Crisiensis, München, 1978. [Heller - 1978.]
- Hrvatski enciklopedijski rječnik, Zagreb 2002. [Hrvatski - 2002.]
- Jambrešić, A., Lexicon latinum, Zagreb, 1742. (reprint Zagreb, 1992.) [Jambrešić]
- Kandler, P., Codice diplomatico istriano, Trieste 1846-52. [CDI]
- Kašić, B., Hrvatsko-talijanski rječnik, rukopis Rim, 1599., Zagreb, 1990. [Kašić]
- Kostrenčić, M., Lexicon latinitatis medii aevi Iugoslaviae, Zagreb [Lexicon latinitatis]
- Križevci - grad i okolica, grupa autora, Zagreb 1993. [Križevci]
- Mažuranić, V., Prinosi za hrvatski pravnopovijesni rječnik, Zagreb 1908-22. (reprint Zagreb, 1975.) [Mažuranić]
- Milčetić, I., Hrvatska glagolska bibliografija, Starine JAZU 33/1911. [Milčetić]
- Monumenta Historica Slavorum Meridionalem [MHSM]
- Pavleš, R., Koprivničko i đurđevačko vlastelinstvo, Koprivnica 2001. [Pavleš - 2001.]
- Petrić, H., Komarnica, u monografiji »Novigrad Podravski«, Novigrad Podravski 2001. [Petrić - 2001.]
- Rječnik hrvatskog ili srpskog jezika JAZU, Zagreb [Rječnik JAZU]
- Hartmann Schedel »Weltchronik«, Nürnberg 1493., prema: »Chronicle of the world«, Taschen 2001. [Schedel - 1493.]
- Skok, P., Etimologijski rječnik hrvatskog ili srpskog jezika, Zagreb, 1971. [Skok]
- Szabo, Gj., Kroz Hrvatsko zagorje, Zagreb 1939. [Szabo - 1939.]
- Szabo, Gj., Spomenici kotara Ivanec, Zagreb 1919. [Szabo - 1919.]
- Šaban, L., O gradu Klenovniku i kapeli Svetog Vuka, Kaj 12, Zagreb 1972. [Šaban - 1972.]
- Šišić, F., Rukovet spomenika od 1473. do 1496., Starine JAZU XXXVII./XXXVIII., Zagreb 1934/37. [Šišić - 1934/37.]
- Šulek, B., Hrvatsko-njemačko-talijanski rječnik znanstvenog nazivlja, Zagreb, 1875. (reprint Zagreb, 1990.) [Šulek]
- Urmes, D., Handbuch der geographischen Namen, Pößneck, 2003. [Urmes - 2003.]
- Valentić, M., Hrvatska na tajnim zemljovidima 18. i 19. stoljeća; Knjiga 5, Virovitička županija; Knjiga 6, Požeška

županija; Knjiga 7, Križevačka pukovnija, Zagreb 2003.; Knjiga 8, Đurđevačka pukovnija; Knjiga 9, Križevačka županija, Zagreb 2004. [Tajni zemljovid - Knjiga *]

Vidačić, K., Topografično-poviestne crte slob. i kr. grada Križevca, Križevci 1886. (reprint Križevci 1993.) [Vidačić - 1886.]

Vijesti zemaljskog arhiva, Zagreb [VZA]

Vrančić, F., Dictionarium, Venecija, 1595. (reprint Zagreb, 1992.) [Vrančić]